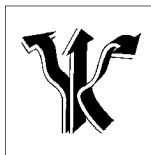

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни**

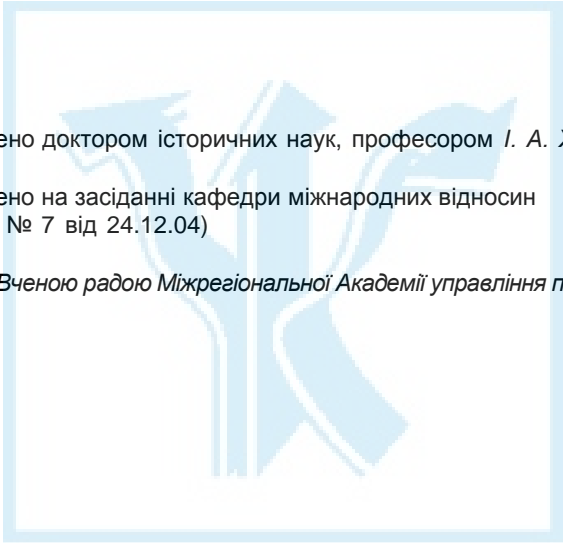
**“ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ”
(1900–1945 рр.)**

Частина 1

(для бакалаврів)

МАУП

Київ 2005

Підготовлено доктором історичних наук, професором *І. А. Хижняком*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
(протокол № 7 від 24.12.04)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Хижняк І. А. Навчальна програма дисципліни “Історія країн Європи” (1900–1945 рр.). Частина 1 (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2005. — 28 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Історія країн Європи” (1900–1945 рр.), теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета вивчення дисципліни “Історія країн Європи” (1900–1945 рр.). Частина 1 — сформуванати нове, системне наукове уявлення, вільне від ідеологічних штампів, що нав’язувалися провладними структурами за радянських часів і зводилися до жорсткого класово-формаційного підходу до аналізу суспільства на всіх етапах його розвитку; ознайомитися з основними подіями, фактами і процесами, які характеризують розвиток людства і країн європейського континенту в цьому драматичному столітті; скласти уяву про історію країн Європи в усьому її різноманітті.

Особливість авторського підходу до викладання дисципліни полягає в тому, щоб убезпечити свідомість студента від негативного впливу значної кількості швидкостиглих псевдоісторичних опусів, які претендують на нове слово в науці, проте водночас виходять у своїх тлумаченнях минулого і теперішнього від примітивного принципу “від супротивного” шляхом безпосередньої “зміни знаку” — з плюса на мінус і навпаки. У підходах до подання програмного матеріалу автор виходить насамперед із системно-структурного методологічного принципу. Програма складається з двох частин: “Історія країн Європи” (1900–1945 рр.), “Історія країн Європи” (1945 — початок XXI ст.).

Основні завдання курсу:

- з позицій системності детальне висвітлення найважливіших проблем першого періоду новітньої історії країн Європи, щодо яких і досі точаться жваві дискусії в сучасній історіографії;
- зосередження уваги на об’єктивному аналізі джерел, а також на результатах новітніх наукових досліджень і розвідок сучасної вітчизняної історіографії та історіографії країн СНД із зазначених проблем;
- аналіз результатів обговорення дискусійних проблем і критичне засвоєння досягнень зарубіжної історіографії з історії європейських країн у XX ст.

Зрозуміло, що ця програма авторська і в жодному разі не претендує на висвітлення всіх найважливіших проблем цього складного і суперечливого періоду новітньої історії. Автор далекий також від пропонування остаточних суджень і оцінки порушених у програмі проблем.

Нормативний курс складається з лекційних і семінарських занять, а також передбачена практична самостійна робота студентів.

Навчальна програма розрахована на підготовку бакалаврів за спеціальністю “Країнознавство”.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни

“ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ”
(1900–1945 рр.)

Частина 1

№ пор.	Назва тема
1	Новітня історія та її основні закономірності
2	Основні тенденції розвитку країн Європи в 1900–1945 рр.
3	Трансформація капіталізму на шляху до реформізму
4	Створення Версальсько-Вашингтонської системи договорів. Основні тенденції міжнародного розвитку між Першою та Другою світовими війнами
5	Міжнародні відносини в період 30-х — початку 40-х років
6	Велика Британія
7	Франція
8	Німеччина
9	Італія
10	Іспанія
11	Друга світова війна (1939–1945 рр.)

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ”
(1900–1945 рр.)

Частина 1

Тема 1. Новітня історія та її основні закономірності

Поняття “новітня історія” у сучасній історичній науці. Методологічні принципи визначення новітнього періоду розвитку людського суспільства. Періодизація новітньої історії і загальна характеристика її періодів.

Основні напрями історіографії новітньої історії.

Зміст, завдання принципи побудови курсу.

Вирішальний вплив Першої світової війни 1914–1918 рр. та її наслідків на країни-переможниці та переможені країни. Післявоєнний устрій світу і його історична недосконалість. Міжнародно-політичні наслідки перебрання влади в Росії більшовиками (жовтневий переворот 1917 р.) і створення СРСР.

Нові тенденції в економіці, політиці, соціальній сфері та духовному житті провідних держав Заходу після Першої світової війни, їх порівняльний аналіз і значення для подальшого історичного розвитку людства. Світове економічне піднесення 20-х років ХХ ст., становлення багатополярності міжнародного розвитку, масштаби і специфіка. Світова економічна криза кінця 20 — початку 30-х років і шляхи її подолання.

Література [2; 7; 17; 23]

Тема 2. Основні тенденції розвитку країн Європи в 1900–1945 рр.

Імперія як форма політичної організації країн і народів. Етимологія термінів “імперія” та “імперіалізм”. Територіальна експансія як засіб збільшення багатства, престижу, військової потужності й одержання додаткових козирів у дипломатичній грі. Загострення боротьби між провідними європейськими країнами за завоювання ще не захоплених територій і країн Африки, Азії

та Океанії. Тенденція до підвищення ролі колоній і залежних країн як джерела дешевої сировини, ринків збуту промислових товарів метрополій, а також постачальника дешевої робочої сили.

“Європоцентристський світ” у вік націоналізму. Базисні складові й формування нової соціально-філософської парадигми, а також нової системи світосприйняття. Особливості розвитку європейської цивілізаційної парадигми в першій половині ХХ ст.

Основні напрями соціально-економічного розвитку Європи: розвиток і вдосконалення засобів транспорту та комунікацій, формування інтегрованішої ринкової структури, визрівання світової економічної системи на основі інфраструктури національних держав, становлення масової системи освіти, соціалізація підростаючих поколінь як членів громадянського суспільства, формування і поширення інститутів, цінностей і відносин політичної демократії, формування основних соціальних груп індустріального суспільства. Основні “ешелони світового розвитку”: “центр” і “периферія”.

Нові тенденції в розвитку капіталізму: система вільного підприємництва та її суперечності, формування державно-монополістичного капіталізму, “кінець Європи” як соціально-духовний діагноз прогресуючого занепаду західної раціоналістичної цивілізації (Ф. Ніцше, О. Шпенглер, М. Бердяєв, К. Ясперс, П. Сорокін, С. Л. Франк та ін.).

Література [32; 35; 47]

Тема 3. Трансформація капіталізму на шляху до реформізму

Основні шляхи соціально-економічних і політичних реформ, які обрали провідні країни Європи (Велика Британія, Франція, Швеція, Іспанія, Голландія та ін.).

Лібералізм. Роль партій ліберальної орієнтації та фундаментальних принципів “нового лібералізму” (Дж. Гобсон, Т. Грін, Ф. Науман, Дж. Кроулі, Ч. Бірд, Дж. Дьюї та ін.). Засадниче значення і суть економічної теорії Д. М. Кейнса для всіх національних варіантів реформізму. Криза 1929-1933 рр. як рубіжний формат утвердження нового або соціального лібералізму,

що становить одну з найважливіших реформістських течій суспільно-політичної думки Європи в повоєнний період.

Соціал-демократія. Перетворення соціал-демократичних партій Європи на реальну політичну силу, здатну на рівних конкурувати з провідними буржуазними партіями у ХХ ст. Внесок багатьох європейських партій соціал-демократичного спрямування (лейбористської партії Великої Британії), соціалістичної партії Франції, соціал-демократичної партії Німеччини, соціал-демократичних і народних партій Скандинавії та ін.) у формуванні суспільно-політичного контуру сучасного світу.

Основні суттєві характеристики європейської соціал-демократії та їх трансформація впродовж ХХ ст. Провідні розробники та популяризатори ідей і настанов соціал-реформізму в Європі (Ф. Ласаль, К. Каутський, О. Бауер, М. Адлер, К. Реннер та ін.).

Консерватизм. Специфічні ознаки європейського консерватизму та його соціальна база. Базові традиційні цінності та настанови консерватизму. Вплив трансформацій і здатності до мімікрії консерватизму на загальне тло суспільно-політичних процесів в Європі впродовж ХХ ст. Амбівалентність як специфічна форма пристосування консерватизму до нових суспільно-політичних реалій. Перебудова і нова ідентифікація його засадничих цінностей, настанов і значне розширення соціальної бази. Поява специфічного симбіозу консерватизму та лібералізму — неоконсерватизм.

Тоталітарно-авторитарні альтернативи капіталізму: марксизм і лівий та правий тоталітаризм.

Література [22; 35; 47]

Тема 4. Створення Версальсько-Вашингтонської системи договорів. Основні тенденції міжнародного розвитку між Першою та Другою світовими війнами

Воюючі коаліції на початку 1918 р. “14 пунктів В. Вільсона” — програма миру демократичного Заходу. Воєнні дії на Західному фронті в 1918 р. Остаточна поразка Німеччини та країн Четверного союзу. Вихід з війни Болгарії, Туреччини і розпад

Австро-Угорщини. Підготовка і підписання Німеччиною Комп'єнського перемир'я.

Позиції держав-переможниць на кінець Першої світової війни. Паризька мирна конференція 1919 р. Утворення Ліги Націй, її Статут. Вироблення Версальського мирного договору 1919 р. з Німеччиною, узгодження його змісту, підписання. Укладення мирних договорів з іншими учасниками Четверного союзу — Австрією (Сен-Жерменський), Болгарією (Нейїський), Угорщиною (Тріанонський) і Туреччиною (Севрський, а потім Лозанський). Сучасне бачення характеру Версальської системи в Європі та її історичних наслідків.

Подальше зміцнення економічних і політичних позицій США у світі й суперечності між державами-переможцями в азіатсько-тихоокеанському регіоні після Першої світової війни. Вашингтонська конференція 1921–1922 рр., її рішення та історичні наслідки. Визначення характеру Версальсько-Вашингтонської системи повоєнного устрою світу.

Міжнародні відносини початку 20-х років. Ера пацифізму. Завершення зовнішньоекономічного протистояння двох систем і перші спроби його пом'якшення. Остаточне закріплення багатополюсності в міжнародних відносинах. Генуезька конференція. Рапальський договір. Гаазька конференція. Лозанська конференція. “Репараційне питання” та його загострення в 1922–1923 рр.

“Мала розрядка” в Європі. Економічне піднесення та політична стабілізація провідних держав Заходу. План Дауеса і його наслідки. Локарнська конференція і повернення Німеччини в коло великих держав. Підготовка конференції з роззброєння. Пакт Бріана—Келлога.

Дипломатія в роки світової економічної кризи 1929–1932 рр. Загострення “репараційного питання”. План Юнга. Спроби створення “пан-Європи”. Виникнення осередка війни на Далекому Сході та крах Вашингтонської системи.

Література [9; 15; 19; 28]

Тема 5. Міжнародні відносини в період 30-х — початку 40-х років

Головні актори, що визначали специфіку і характер міжнародних відносин періоду 30 — початку 40-х років, а також основні етапи руйнування Версальської системи в Європі: агресія Японії проти Китаю, захоплення Маньчжурії, військові дії між СРСР та Японією поблизу річки Халхін-Гол та озера Хасан; перебрання влади Муссоліні та його концепція відродження “великої латинської імперії” і анексія Абіссинії; перебрання влади нацистами в Німеччині та їх курс на створення “третього рейху” на базі расової ієрархії та світового панування; зовнішня політика США та принципи ізоляціонізму; позиція СРСР і його намагання створити систему колективної безпеки та юридичного визначення агресора; політика “балансу сил” Великої Британії.

Світ на порозі війни. Створення “осі Берлін — Рим” та Антикомінтернівського пакту. Політика “невтручання” і “замирення агресора” провідних демократичних держав західних договорів та її історичні наслідки. Аншлюс Австрії (1938 р.). Мюнхенський пакт (1938 р.). Анексія Чехословаччини (1939 р.). “Мюнхенізація” Європи в 1938-1939 рр. Пакт Ріббентроп — Молотов (серпень 1939 р.). Історичні наслідки радянсько-німецького зближення.

Література [4; 13; 19; 20; 37; 38; 40]

Тема 6. Велика Британія

Економічне і політичне становище Великої Британії після Першої світової війни. Парламентські вибори 1918 р. Уряд Д. Ллойд-Джорджа та його політика.

Становище і життєвий рівень основної маси британців на початку 20-х років ХХ ст. Економічна криза 1920–1922 рр., її причини та наслідки.

Особливості становища британської колоніальної системи після Першої світової війни. Національно-визвольна боротьба Ірландії за незалежність під керівництвом партії Шинфейн у

1918–1921 рр. Англо-ірландська угода 1921 р. і перетворення Ірландії на британський домініон. Громадянська війна в Ірландії 1922–1923 рр., поразка республіканців. Поширення антиколоніального руху в азіатських та африканських володіннях Великої Британії.

Зовнішня політика Великої Британії після Першої світової війни.

Розпад консервативно-ліберальної коаліції, відставка уряду А. Ллойд-Джорджа і перебрання влади консерваторами. Внутрішня і зовнішня політика уряду консерваторів у 1922–1923 рр. Зміцнення лейборизму і зміна ліберальної партії лейбористською у британській двопартійній системі.

Соціально-політична стабілізація у Великій Британії та її особливості.

Перший лейбористський уряд, його внутрішня і зовнішня політика. Р. Макдональд.

Перебрання влади консерваторами. Уряд С. Болдуїна та його внутрішня та зовнішня політика в 1924–1929 рр. Загальнонаціональний страйк 1926 р. та його значення. Мундизм. Вибори 1929 р. і перебрання влади лейбористами. Британське суспільство 20-х років.

Особливості світової економічної кризи у Великій Британії. Загострення соціальних конфліктів і британський досвід їх розв'язання. Внутрішня, зовнішня і колоніальна політика другого лейбористського уряду. Вестмінстерський статут. Дефіцит бюджету і урядова криза 1931 р. Криза лейбористської партії.

Створення “національного уряду” на чолі з Р. Макдональдом і його політика в 1931–1935 рр. Шляхи і засоби стабілізації економічного, політичного та соціального життя Великої Британії. Британське суспільство 30-х років.

Зовнішня політика Великої Британії в 1931–1935 рр. Оттавська імперська економічна конференція 1932 р. Велика Британія і встановлення фашистської диктатури в Німеччині. Англо-німецькі відносини в 1933–1935 рр. Морська угода 1935 р.

Велика Британія напередодні Другої світової війни. Посилення економічної ролі держави і зростання військового виробництва. Перемога консерваторів на виборах 1935 р. “Плебісцит

миру”. Консервативні уряди С. Болдуїна і Ч. Чемберлена в 1935–1939 рр. Посилення відцентрових тенденцій у Британській імперії. Імперська конференція 1937 р. Здобуття Ірландією незалежності.

Зовнішня політика Великої Британії напередодні Другої світової війни. Британське суспільство в роки Другої світової війни.

Література [1; 18; 36; 39]

Тема 7. Франція

Наслідки Першої світової війни для Франції. Внутрішня та зовнішня політика уряду Ж. Клемансо. “Національний блок” і вибори 1919 р. Економічне та соціально-політичне становище французького суспільства на початку 20-х років ХХ ст.

Подальше послаблення зовнішньополітичних позицій Франції у 20-х роках. Окупація Рура і дипломатична поразка Франції. Негативні наслідки плану Дауеса для Франції.

Соціально-політична стабілізація та її особливості. Створення “лівого” блоку та його перемога на виборах. Внутрішня і зовнішня політика уряду “лівого” блоку. Повалення уряду “лівого” блоку і створення уряду “національного єднання”, його склад і політика.

Французьке суспільство і його духовне життя у 20-ті роки.

Світова економічна криза кінця 20 — початку 30-х років у Франції та її особливості. Відродження “лівого” блоку і перебрання ним влади. Внутрішня і зовнішня політика уряду “лівого блоку”. Активізація франко-радянських відносин.

Посилення соціального напруження у французькому суспільстві в роки кризи. Особливості лівого руху у Франції наприкінці 20 — на початку 30-х років. Боротьба за єдність лівих сил. Криза соціалістичної партії.

Підвищення впливу та активізація ультраправих і фашистських сил у країні. Спроба фашистського путчу 1934 р. та її провал. Створення єдиного робітничого та Народного фронту. Програма Народного фронту. Укладення франко-радянського договору про взаємодопомогу.

Парламентські вибори 1936 р. і перемога Народного фронту. Політика уряду Л. Блюма та її критика “справа” і “зліва”. Розкол Народного фронту.

Франція і агресивна політика фашистських держав “осі Берлін — Рим”. Мюнхенський пакт 1938 р. Політика уряду Е. Даладьє напередодні Другої світової війни.

Французьке суспільство в роки Другої світової війни.

Література [10; 11; 25; 31]

Тема 8. Німеччина

Листопадова революція 1918 р. і поразка в Першій світовій війні. Вплив війни на внутрішнє становище країни. Назрівання революційної кризи. Початок Листопадової революції, створення тимчасового революційного уряду. Підписання Комп'єнського перемир'я. Боротьба за остаточне вирішення питання про владу. Радянських рух і лівий радикалізм у Німеччині. Вибори до установчих зборів і проголошення Веймарської республіки.

Веймарська республіка (1919–1933). Прийняття Веймарської конституції, її основні риси. Партійно-політична система Веймарської республіки. Правий радикалізм та його прояви (терористичні акти). Каппівський заколот. Зародження націонал-соціалізму.

Підписання Версальського договору і ставлення до нього в Німеччині. Відносини Німеччини з державами-переможницями. Проблема “західної” та “східної” орієнтації в зовнішній політиці Німеччини. Раппальський договір і розвиток відносин з Радянською Росією. Окупація Рура і політика “пасивного опору”. Наслідки рурської кризи для Німеччини. “Півний заколот”. План Дауеса. Локарнські угоди.

Економічна стабілізація і становище німецького суспільства у другій половині 20-х років. Настрої “втраченого покоління”. Здобутки у сфері науки і культури.

Прояви світової економічної кризи в Німеччині. Загострення репараційної проблеми. План Юнга. Соціальна напруженість і поляризація політичних сил. Криза парламентаризму і перехід до президентського правління. Перебрання влади А. Гітлером.

Нацистська диктатура в Німеччині (1933–1939 рр.). Формування тоталітарної системи нацистської диктатури. Розпуск рейхстагу 1 лютого 1933 р. і нові вибори. Підпал рейхстагу, початок масових репресій, встановлення однопартійної диктатури. Ліквідація федеративного устрою. Ніч “довгих ножів”.

Внутрішня політика нацистського режиму. “Уніфікація” профспілок. Система соціального життя. Боротьба з церквою. Політика антисемітизму. “Кришталева ніч”. Економічне життя. “Битва за працю”. Чотирирічний господарський план. Мілітаризація економики.

Зовнішня політика А. Гітлера. Вимога ревізії Версальської угоди і “здобуття нового життєвого простору”. Відкидання колективної безпеки і укладення двосторонніх угод. Конкордат з Ватиканом (1933 р.). Пакт про ненапад з Польщею. Англо-німецька морська угода. Вступ військ у Рейнську демілітаризовану зону. Зближення з Японією (антикомінтернівський пакт) та Італією (“вісь Берлін — Рим”). Аншлюс Австрії. Мюнхенська угода. Радянсько-німецький пакт про ненапад.

Література [5; 8; 26; 44–46]

Тема 9. Італія

Наслідки Першої світової війни для Італії. “Переможена серед переможців”. Особливості економічного та соціально-політичного становища Італії. Радикалізація італійського суспільства, її причини та наслідки. Лівий рух в Італії.

Зародження фашистського руху в Італії, його програма, соціальна база і специфіка. Діяльність фашистів у 1919–1921 рр., посилення їх впливу. “Пакт умиротворення”.

Перебрання влади фашистами: “похід на Рим” або “революція у спальному вагоні”. Початковий період фашистського правління в Італії. Економічна політика уряду Б. Муссоліні у 20-х роках.

Вбивство Д. Матеотті та політична криза 1924 р. в Італії. “Авентинський блок” та його провал. Встановлення тоталітарної фашистської диктатури в Італії та її особливості. Беніто Муссоліні. Лютеранська угода. Зовнішня політика Італії у 20-х роках.

Італія в роки світової економічної кризи 1929–1933 рр. Політика етатизму і “автаркії”. Запровадження фашистської “корпоративної системи”, її сутність. Роль військового виробництва в італійській економіці 30-х років. Латеранські угоди з Ватиканом (1929 р.).

Італійське суспільство у 30-ті роки. Фашизація всіх сфер життя. Масштаби і реальний вплив опозиції режиму Б. Муссоліні в Італії 30-х років.

Підготовка Італії до війни. Італійська агресія проти Ефіопії. Участь італійських збройних сил у громадянській війні в Іспанії на боці Ф. Франко. Зближення Італії з Німеччиною. Італія і Мюнхенська угода. Агресія Італії проти Албанії.

Економічне, політичне і військове становище Італії напередодні Другої світової війни. Участь італійських підрозділів у військових діях на Африканському і Східному фронтах. Висадка союзницьких військ на Півдні Італії, скинення режиму Б. Муссоліні (1943 р.). Республіка Сало. Уряд Бадольйо. Оголошення Італією війни Німеччині. Збройне повстання на Півночі країни (1945 р.)

Література [16; 23; 32]

Тема 10. Іспанія

Іспанська монархія Першої світової війни. Соціальна структура іспанського суспільства і економічне становище його основних верств. Основні іспанські політичні партії та їх діяльність.

Післявоєнна економічна криза. Колоніальна війна в Марокко.

Встановлення диктатури М. Прімо де Рівера, її характер та особливості. Політика уряду М. Прімо де Рівера. Економічна та політична стабілізація в Іспанії у другій половині 20-х років.

Іспанія в роки світової економічної кризи. Загострення соціально-економічної та політичної ситуації в Іспанії на початку 30-х років. Поширення республіканських настроїв в іспанському суспільстві. Повалення монархії та встановлення республіки в Іспанії.

Буржуазно-демократична революція в Іспанії 1931–1939 рр. Основні періоди і рушійні сили революції. Республікансько-со-

ціалістичні уряди в Іспанії 1931–1933 рр., їх економічна, соціальна та національна політика. Аграрне питання і політика щодо католицької церкви в Іспанії 1931–1933 рр. Невідповідність між сподіваннями основної маси іспанців щодо революції та її реальними здобутками.

Перемога правоконсервативних і профашистських сил на виборах 1933 р. Початок другого етапу революції. “Чорне дворіччя”. Ліві та правоцентристи Іспанії в 1934–1935 рр. Боротьба за створення Народного фронту, його програма. Перемога Народного руху на парламентських виборах. Діяльність уряду Народного фронту в лютому—червні 1936 р.

Ставлення основних верств іспанського суспільства до уряду Народного фронту. Військово-фашистський заколот і початок громадянської війни в Іспанії, її основні етапи. Політичні та соціально-економічні перетворення в Іспанії під час громадянської війни.

Проблема інтернаціоналізації громадянської війни в Іспанії. Збройна підтримка Італією і Німеччиною військово-авторитаристських заколотів. Політика “невтручання” провідних західних країн світу в події громадянської війни в Іспанії: її позитивні та негативні аспекти. Еволюція позиції СРСР, зокрема Сталіна, щодо подій в Іспанії та його допомога Республіканському уряду.

Причини поразки Іспанської республіки. Встановлення диктатури Ф. Франко, її політична і соціальна природа. Франкізм.

Література [14; 30; 33]

Тема 11. Друга світова війна (1939–1945 рр.)

Етимологія Другої світової війни, її причини, характер і періодизація. Основні напрями історіографії, проблеми.

Напад Німеччини на Польщу. “Білий план”. Оголошення Великою Британією та Францією війни Німеччині, перетворення війни на світову. Поразка Польщі. “Дивна війна” на Західному фронті, початок бойових дій в Атлантиці. Вступ радянських військ у Західну Україну та Західну Білорусію і включення їх до складу СРСР. Радянсько-німецький договір про дружбу,

радянсько-німецька економічна угода 1940 р. та їх вплив на перебіг війни.

Радянсько-фінська війна 1939-1940 рр., реакція на неї провідних держав світу. Укладення радянсько-фінського мирного договору.

Приєднання до складу СРСР Бессарабії та Північної Буковини.

Приєднання до СРСР держав Балтії.

Економічне і соціально-політичне становище Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії та США в 1939-1941 рр. Перебудова економіки на потреби війни і посилення ролі держави в західних демократіях.

Розробка Німеччиною планів агресивної війни на Заході. Напад гітлерівської Німеччини на Данію і Норвегію. “Копенгагенізація”. Дії німецьких збройних сил проти норвезьких і британських військ, загарбання Норвегії. Остаточне затвердження плану військових дій Німеччини проти Франції.

“Жовтий план”, “Розріз серпом”. Напад Німеччини на Францію, захоплення Бельгії, Голландії та Люксембургу. Дюнкерк: катастрофа англо-французьких військ чи перша перемога? Наступ німецьких військ углиб Франції. Вступ Італії у війну. Утворення “Вільної Франції” на чолі з генералом Ш. де Голлем. Капітуляція Франції, умови Комп'єнської угоди. Утворення уряду А. Петена у Франції. “Режим Віши”. Історичні наслідки мюнхенської політики західних демократій та її краху.

В. Черчилль на чолі уряду Великої Британії. Початок “Битви за Англію”, її етапи, складові та наслідки. Остаточне визначення Німеччиною напряму подальшої агресії і початок підготовки до нападу на СРСР. Розробка плану “Барбаросса”.

Позиція США на початку війни. Проголошення нейтралітету. Принцип “плати і вези”. США як “невоюючий союзник” Великої Британії в 1939–1941 рр. Угода “Есмінці в обмін на бази”. Запровадження “ленд-лізу”. Небажання США вступати у війну в 1939–1941 рр. Бойові дії в Північній Африці.

Ініціатива Німеччини щодо створення Берлінського пакту, приєднання до нього Угорщини, Болгарії та Румунії. Напад Італії на Грецію, греко-італійська війна. Допомога Греції з боку Великої Британії, поразка італійських військ. Зміна уряду Югославії

і підписання радянсько-югославського пакту. Напад Німеччини на Югославію і Грецію та його наслідки для подальшого перебігу світової війни.

Німецький окупаційний режим в Європі, його структура і характерні риси. Феномен колабораціонізму. “Новий порядок”. Холокост. Політика етноциду щодо слов’янських народів. Зародження Руху Опору, особливості керування ним та його діяльність у 1939–1941 рр.

Безпосередня підготовка Німеччини до нападу на СРСР. Укладення радянсько-японського договору про ненапад. “Місія Гесса” та її провал.

Напад фашистської Німеччини на СРСР, початок Великої Вітчизняної війни радянського народу. Бойові дії Німеччини проти СРСР у червні—листопаді 1941 р. Розгром німецько-фашистських військ під Москвою і крах гітлерівського плану “блискавичної війни” проти СРСР. Англо-радянські відносини у другій половині 1941 р. Початок створення антигітлерівської коаліції.

Напад Японії на Перл-Харбор, вступ США у Другу світову війну. Початок війни на Тихому океані. Японська агресія в Південній Азії. Розвиток і зміцнення союзницьких відносин між Великою Британією, СРСР і США. Атлантична хартія. Проблема другого фронту.

Німецький наступ на Сході в 1942 р. Сталінградська битва та її особливе значення для подальшого перебігу Другої світової війни.

Бойові дії на Тихому океані. Вирішальна перемога військово-морських сил США над японським флотом поблизу атолу Мідвей. Зміна співвідношення сил в азіатсько-тихоокеанському регіоні на користь США. Бойові дії в Північній Африці, поразка німецько-італійських військ на Сицилії і Півдні Італії.

Перемоги радянських військ на Орловсько-Курській дузі. Початок розвалу фашистського блоку. Крах італійського фашизму. Капітуляція Італії. Воєнні дії в Італії.

Подальше зміцнення антигітлерівської коаліції. Московська конференція міністрів закордонних справ. Тегеранська конференція.

Економічне і соціально-політичне становище Великої Британії, Італії, Німеччини та США в 1942–1943 рр. Успішний розви-

ток американської та британської економіки. “Тотальна війна” з боку Німеччини.

Зростання сил та активізації дій Руху Опору в Європі в 1942–1943 рр. Збройна боротьба з окупантами, її регіональні особливості.

Перемоги радянських військ у 1944 р. та їх міжнародне значення. Відкриття другого фронту в Європі. Бойові дії у Франції. Конференція у Бреттон-Вудсі.

Загострення внутрішньополітичного становища в Німеччині. Змова проти А. Гітлера та її провал. Розпад фашистського блоку. Спроби представників вищого керівництва Німеччини налагодити таємні контакти з урядами США та Великої Британії з метою укладення сепаратного миру на Західному фронті.

Рух Опору на вищому етапі розвитку: національні збройні повстання.

Визволення Франції. Радянсько-французький договір 1944 р. Наступ англо-американських військ у Бельгії і Голландії. Контрнаступ англо-американських військ у Бельгії і Голландії. Контрнаступ німецьких військ в Арденнах. Визвольна боротьба у Східній і Південно-Східній Європі на заключному етапі війни.

Кримська (Ялтинська) конференція.

Бойові дії на заключному етапі війни в Європі. Берлінська операція. Просування Німеччиною військ західних союзників. Зустріч на Ельбі американських і радянських військ. Взяття Берліну радянськими військами. Беззастережна капітуляція фашистської Німеччини.

Берлінська (Потсдамська) конференція.

Азіатсько-тихоокеанський театр військових дій на заключному етапі війни. Національно-визвольний рух у Східній і Південно-Східній Азії: перебіг воєнних операцій. Застосування США ядерної зброї проти Японії. Вступ СРСР у війну з Японією, розгром японської Квантунської армії. Беззастережна капітуляція Японії. Завершення Другої світової війни.

Всесвітньо-історичне значення перемоги над фашизмом і японським милітаризмом у Другій світовій війні. Уроки Другої світової війни.

Література [3; 12; 21; 28; 34; 41–43]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. “14 пунктів Вільсона” — програма миру демократичного Заходу.
2. Вплив Першої світової війни 1914–1918 рр. на подальший розвиток країн Європи в післявоєнний період.
3. Нові тенденції в економічному розвитку, політичній, соціальної і духовній сферах провідних країн Європи після Першої світової війни.
4. Укладення договорів Версальської системи та їх історичні наслідки.
5. Роль і місце партій ліберальної орієнтації у формуванні ключових напрямів суспільно-політичного життя в європейських країнах у 20 — 30-ті роки ХХ ст.
6. Зasadниче значення “Кейнсіанства” для всіх національних варіантів європейського реформізму.
7. Економічна криза 1929–1933 рр. та її наслідки для подальшого розвитку країн Європи в передвоєнний період.
8. Наслідки революції в Німеччині в 1918–1919 рр. Створення Веймарської республіки.
9. Антиреспубліканський заклот 1936 р. і початок громадянської війни в Іспанії. Ф. Франко.
10. Виникнення фашистського руху у Веймарській республіці. Соціально-політичні портрети його лідерів.
11. Державно-правова структура Третього рейху. Роль НСДАП, СС, Вермахту.
12. Основні напрями зовнішньої політики Великої Британії після Першої світової війни.
13. Французьке суспільство та його духовне життя у 20-ті роках ХХ ст.
14. Радикалізація італійського суспільства, її причини та наслідки. Лівий рух в Італії.
15. Уніфікація духовного життя німецького суспільства. Наука і мистецтво у Третьому Рейху. Становище церкви.
16. Напад фашистської Німеччини на Польщу. “Дивна війна”.
17. Розширення фашистської агресії в Північній і Західній Європі.

18. Створення фашистського блоку в Європі. Бойові дії на Балканському півострові.
19. Радянсько-німецькі відносини в 1939–1940 рр. Напад Німеччини на СРСР.
20. Основні етапи формування та діяльності антигітлерівської коаліції.
21. Бойові дії в Південно-Східній Азії та на Тихому океані (1937–1944 рр.).
22. Морські комунікації Атлантики та Арктики в роки Другої світової війни.
23. Африканський і Середземноморський театри бойових дій (1939–1943 рр.).
24. Проблема корінного перелому у Другій світовій війні.
25. “Новий порядок” в Європі. Рух Опору.
26. Висадка союзників в Італії і крах італійського фашизму.
27. Відкриття другого фронту та бойові дії в Західній Європі в 1944–1945 рр.
28. Капітуляція фашистської Німеччини. Потсдамська конференція.
29. Розгром імператорської Японії (кінець 1944–1945 р.).
30. Періодизація і характер Другої світової війни, її підсумки та значення.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Комп'єнське перемир'я, його сутність.
2. “14 пунктів” В. Вільсона та їх характеристика.
3. Паризька мирна конференція та її рішення.
4. Мирні договори з учасниками Четверного союзу та їх суттєві характеристики.
5. Позиція США щодо Версальської системи договорів.
6. Відкриття Вашингтонської конференції. Трактат чотирьох держав.
7. Угода п'яти держав, угода дев'яти держав на Вашингтонській конференції.
8. Суперечності Версальсько-Вашингтонської системи.
9. Утворення Ліги Націй, її Статут.

10. Листопадова 1918–1919 рр. революція в Німеччині.
11. Європейський лібералізм, його характерні ознаки.
12. Суттєві характеристики європейської соціал-демократії.
13. Основні засади та принципи європейського консерватизму.
14. Тоталітарно-авторитарні альтернативи капіталізму в Європі. Марксизм.
15. Лівий і правий тоталітаризм. Фашизм.
16. Генуезька конференція та її рішення.
17. Лозанська конференція та її рішення.
18. План Дауеса в системі пацифістського руху, його наслідки.
19. Характеристика комплексу Локарнських договорів 1925 р.
20. Пакт Бріана—Келлога — новий етап пан'європейського руху.
21. Перший та другий Пан'європейські конгреси. Спроба створення “пан-Європи”.
22. План Юнга в системі заходів “замирення” Німеччини.
23. Створення нових осередків міжнародного напруження в Європі в 30-ті роки, їх характеристика.
24. Антиконтинентальний пакт у передвоєнній структурі міжнародних відносин.
25. Аншлюс Австрії (1938 р).
26. Мюнхенська угода та її історичне значення (1938 р.).
27. “Мюнхенізація” Європи (1938–1939).
28. Пакт Ріббентроп — Молотов (23 серпня 1939 р.) та його історичне значення.
29. Історичні наслідки радянсько-німецького зближення в 1939–1940 рр.
30. Початок Другої світової війни. Польська кампанія, “Дивна війна”.
31. Причини і характер Другої світової війни.
32. Вступ радянських військ у Західну Україну та Західну Білорусію.
33. Норвезька і французька кампанії. “Битва за Англію”.
34. Балканська кампанія. Завершення формування гітлерівського блоку в Європі.
35. Радянсько-фінський конфлікт, реакція на нього провідних держав світу.

36. Приєднання до СРСР Бессарабії та Північної Буковини.
37. Приєднання до СРСР держав Балтії.
38. Періодизація Другої світової війни.
39. Фашистський “новий порядок” на території країн Західної та Центральної Європи.
40. Виникнення Руху Опору у країнах Західної, Східної та Південно-Східної Європи.
41. Підготовка Німеччини до нападу на СРСР. План “Барбаросса”.
42. Напад фашистської Німеччини та її союзників на СРСР. Початок Великої Вітчизняної війни.
43. Створення антигітлерівської коаліції. Зближення антифашистських сил.
44. Атлантична хартія. Проблема другого фронту.
45. Суперечності в антигітлерівській коаліції.
46. Укріплення антигітлерівської коаліції. Розвиток антифашистського руху в Європі.
47. Розгром німецько-фашистських військ під Москвою. Крах гітлерівського плану “блискавичної війни” проти СРСР.
48. Сталінградська битва та її особливе значення для подальшого перебігу Другої світової війни.
49. Бойові дії на морських комунікаціях Атлантики та Арктики.
50. Перемоги радянських військ на Орловсько-Курській дузі. Початок розвалу фашистського блоку.
51. Успіхи військової економіки США і Великої Британії.
52. Перемоги союзників у Північній Африці.
53. Висадка англо-американських військ на Сицилії і Півдні Італії.
54. Крах італійського фашизму. Капітуляція Італії.
55. Подальше зміцнення антигітлерівської коаліції. Взаємовідносини країн антигітлерівської коаліції.
56. Московська конференція міністрів закордонних справ союзників (жовтень 1943 р.).
57. Тегеранська конференція, її історичне значення.
58. Рух Опору у країнах Західної і Центрально-Східної Європи.

59. Співробітництво країн антигітлерівської коаліції на завершальному етапі війни в Європі.
60. Перемоги радянських військ у 1944 р. та їх міжнародне значення.
61. Відкриття другого фронту в Європі. Бойові дії у Франції.
62. Загострення внутрішньополітичного становища в Німеччині. Змова проти А. Гітлера та її провал.
63. Рух Опору на вищому етапі розвитку: національні збройні повстання.
64. Визволення Франції. Радянсько-французький договір (грудень 1944 р.).
65. Контрнаступ німецьких військ в Арденнах.
66. Кримська (Ялтинська) конференція, її рішення та історичне значення.
67. Бойові дії на заключному етапі в Європі. Берлінська операція.
68. Взяття Берліну радянськими військами. Беззастережна капітуляція Німеччини.
69. Потсдамська (Берлінська) конференція, її рішення та історичне значення.
70. Створення Організації Об'єднаних Націй.
71. Вступ СРСР у війну з Японією, розгром японської Квантунської армії. Беззастережна капітуляція Японії. Завершення Другої світової війни.
72. Уроки Другої світової війни. Докорінні геополітичні зміни та перебалансування сил на світовій арені.
73. Феномен “ллойдджорджизму” та його сутність.
74. Зовнішня політика Великої Британії після Першої світової війни.
75. Створення “національного уряду” на чолі з Р. Макдональдом і його політика в 1931–1935 рр. Шляхи і засоби стабілізації економічного, політичного та соціального життя Великої Британії.
76. Велика Британія і встановлення фашистської диктатури в Німеччині. Англо-німецькі відносини в 1933–1935 рр. Морська угода 1935 р.

77. Консервативні уряди С. Болдуїна і Н. Чемберлена в 1933–1935 рр. Коаліційний уряд В. Черчилля (1940 р.) Посилення відцентрових тенденцій у Британській імперії.
78. Наслідки Першої світової війни для Франції. Внутрішня і зовнішня політика уряду Ж. Клемансо. “Національний блок” і вибори 1919 р.
79. Зростання впливу та активізація ультраправих і фашистських сил у Франції. Спроба фашистського путчу 1934 р. та її провал. Укладення франко-радянського договору про взаємодопомогу.
80. Мюнхенська угода 1938 р. Політика уряду Е. Даладьє напередодні Другої світової війни.
81. Веймарська республіка (1919–1933 рр.). Прийняття Веймарської конституції, її основні риси. Партиїно-політична система Веймарської республіки.
82. Захоплення влади А. Гітлером. Нацистська диктатура в Німеччині (1933–1939 рр.). Формування тоталітарної системи фашистської диктатури.
83. Зовнішня політика А. Гітлера. Вимога ревізії Версальської угоди і “здобуття нового життєвого простору”. Конкордат з Ватиканом. Пакт про ненапад з Польщею.
84. Зближення Німеччини з Японією (Антикомінтернівський пакт) та Італією (“вісь Берлін — Рим”). Трикутник Берлін — Рим — Токіо.
85. Зародження фашистського руху в Італії, його програма, соціальна база та специфіка. Діяльність фашистів у 1919–1921 рр., посилення їх впливу. “Пакт умиротворення”.
86. Економічні та соціальні наслідки світової економічної кризи. Створення корпоративної системи Б. Муссоліні.
87. Висадка союзницьких військ на Півдні Італії, повалення режиму Б. Муссоліні (1943 р).
88. Іспанська монархія в першій третині ХХ ст. Соціальна структура іспанського суспільства і економічне становище його основних верств. Основні іспанські політичні партії та їх діяльність.

89. Створення Народного фронту в Іспанії. Військово-фашистський закат і громадянська війна 1936–1939 рр., її основні етапи.
90. Причини поразки Іспанської республіки. Встановлення диктатури Ф. Франко, її політична і соціальна природа. Франкізм.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Виноградов В. Н.* Дэвид Ллойд-Джордж. — М., 1970.
2. *Всесвітня історія XX ст.* — К., 1995.
3. *Вторая мировая война: Актуальные проблемы.* — М., 1995.
4. *Гаджиев К. С.* Геополитика. — М., 1998.
5. *Гейден К.* История германского фашизма. — М., 1999.
6. *Гершов З. М.* Вудро Вильсон. — М., 1983.
7. *Дейвіс Н.* Європа: Історія. — К., 2000.
8. *Драбкин Я. С.* Становление Веймарской республики. — М., 1978.
9. *Дюрозель Ж.-Б.* Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. — К., 1995.
10. *Егоров Ю. В.* Народный фронт во Франции. — М., 1972.
11. *Жиро Р.* Франция: 1939 г. // Новая и новейшая история. — 1991. — № 2.
12. *Иванов Р. Ф.* Сталин и союзники: 1941–1945 гг. — Смоленск, 2000.
13. *Илюхина Р. М.* Лига наций 1919–1934 гг. — М., 1982.
14. *Испания: 1918–1972: Исторический очерк.* — М., 1975.
15. *История дипломатии.* — 2-е изд. — М., 1965. — Т. 3.
16. *История Италии: В 3 т.* — М., 1971. — Т. 3.
17. *История новейшего времени стран Европы и Америки: 1918–1945 /* Под ред. Е. Ф. Язькова: Учеб. пособие для студ. вузов специальности “История”. — М., 1999.
18. *Кертман Л. Е.* Джозеф Чемберлен и сыновья. — М., 1990.
19. *Киссинджер Г.* Дипломатия. — М., 1997.

20. *Клейменова Н. Е., Сидоров А. Ю.* Версальско-Вашингтонская система международных отношений: проблемы становления и развития 1918–1939. — М., 1995. — Вып. 1.
21. *Крымская конференция руководителей трех союзных держав — СССР, США и Великобритании: Сб. док.* — М., 1979.
22. *Либерализм Запада XVII–XX вв.* / В. В. Соргин, А. И. Патрушев, К. С. Токарева, Т. М. Фадеева. — М., 1995.
23. *Лопухов Б. Р.* История фашистского режима в Италии. — М., 1972.
24. *Мир в первой половине XX века: 1918–1945.* — М., 1994.
25. *Молчанов Н. Н.* Генерал де Голль. — М., 1998.
26. *Накануне. 1931–1939. Как мир был ввергнут в войну.* Краткая история в документах, воспоминаниях и комментариях. — М., 1991.
27. *Новейшая история стран Европы и Америки. XX век: Учебник для студ. высш. учеб. заведений: В 2 ч.* / Под ред. А. М. Родригеса, М. В. Пономарева. — М., 2001.
28. *Переписка Председателя Совета Министров СССР с Президентом США и Премьер-министром Великобритании во время Великой Отечественной войны 1941–1945.* — М., 1976. — Т. 1–2.
29. *Первая мировая война: Пролог XX века.* — М., 1998.
30. *Пожарская С. П.* Генералиссимус Франко и его время // Новая и новейшая история. — 1990. — № 6.
31. *Прицкер Д. К.* Жорж Клемансо. — М., 1983.
32. *Смит Д.* Муссолини. — Минск, 1995.
33. *Сориа Ж.* Война и революция в Испании, 1936–1939: В 2 т. — М., 1987.
34. *Тегеранская конференция руководителей трех союзных держав — СССР, США и Великобритании (28 ноября — 1 декабря 1943 г.): Сб. док.* — М., 1978.
35. *Тоталитаризм в Европе XX в.: из истории идеологий, движений, режимов и их преодоления.* — М., 1996.
36. *Трухановский В. Г.* Уинстон Черчилль. — М., 1982.
37. *1939 год: Уроки истории.* — М., 1990.

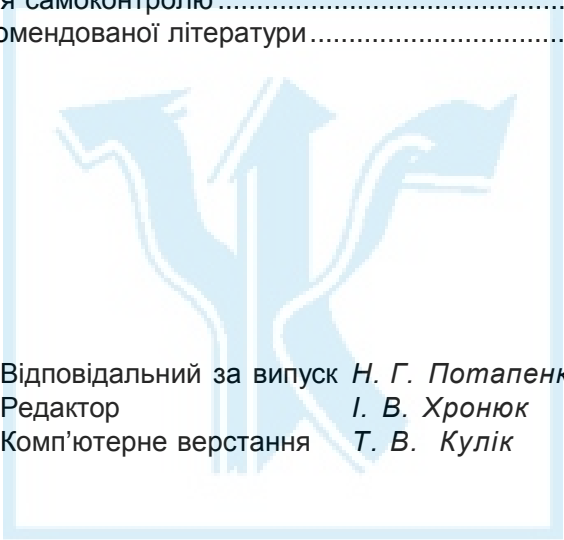
38. *Уткин А. И.* Дипломатия Вудро Вильсона. — М., 1989.
39. *Уткин А. И.* Черчилль: победитель двух войн. — Смоленск, 1999.
40. *Ушаков В. Б.* Внешняя политика Германии в период Веймарской республики. — М., 1958.
41. *Фалин В. М.* Второй фронт: Антигитлеровская коалиция: конфликт интересов. — М., 2001.
42. *Фест И.* Адольф Гитлер: Биография: В 3 т. — Пермь, 1993.
43. *Черчилль У.* Вторая мировая война. — М., 1991. — Т. 1–3.
44. *Шелленберг В.* Лабиринт. Мемуары гитлеровского разведчика. — М., 1991.
45. *Ширер У.* Взлет и падение “Третьего рейха”: В 2 т. — М., 1992.
46. *Шпеер А.* Воспоминания. — Смоленск, 1997.
47. *Язьков Е.* История стран Европы и Америки в новейшее время. 1918–1945. — М., 1998.
48. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории. — М., 1993.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Історія країн Європи” (1900–1945 рр.) Частина 1	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Історія країн Європи” (1900–1945 рр.) Частина 1	5
Теми контрольних робіт	19
Питання для самоконтролю	20
Список рекомендованої літератури	25

Відповідальний за випуск *Н. Г. Потапенко*
Редактор *І. В. Хронюк*
Комп'ютерне верстання *Т. В. Кулік*

МАУП
Зам. № ВКЦ-2064

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП